

УДК 658.152:657.6:621.002

Аналіз грошових коштів машинобудівних підприємств та оцінка ефективності їх використання

Глухова В.І.

кандидат економічних наук, доцент,
завідуючий кафедри обліку та фінансів
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Цокало О.А.

магістрант факультету економіки та управління
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

У статті проаналізовано грошові кошти у складі активів як усіх підприємств України, так і машинобудівних. На прикладі одного з провідних підприємств машинобудування – ПАТ «Кредмаш» – досліджено формування і використання грошових коштів у розрізі видів діяльності та проаналізовано основні показники фінансового стану підприємства, на які впливає рух грошових потоків. Визначено основні фактори впливу на їх динаміку та окреслено шляхи вдосконалення.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, фінансова стійкість, ліквідність, рентабельність, платоспроможність, промисловість, машинобудування.

Глухова В.И., Цокало О.А. АНАЛИЗ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье проанализированы денежные средства в составе активов как всех предприятий Украины, так и машиностроительных. На примере одного из ведущих предприятий машиностроения – ОАО «Кредмаш» – исследованы формирование и использование денежных средств в разрезе видов деятельности и проанализированы основные показатели финансового состояния предприятия, на которые влияет движение денежных потоков. Определены основные факторы влияния на их динамику и намечены пути совершенствования.

Ключевые слова: денежные средства, денежные потоки, финансовая устойчивость, ликвидность, рентабельность, платежеспособность, промышленность, машиностроение.

Glukhova V.I., Tsokalo O.A. ANALYSIS OF CASH AND EQUIPMENT OF MACHINE-BUILDING ENTERPRISES AND EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THEIR USE

The article analyzes the cash in the assets of all enterprises of Ukraine and machine-building enterprises, for the example, of one of the leading enterprises of mechanical engineering – PJSC “Kredmash”. The formation and use of money in terms of types of activity is explored. The basic indicators of the financial condition of the enterprise, influenced by the flow of cash flows, are analyzed. The main factors influencing their dynamics are determined and ways of improvement are outlined.

Keywords: cash, cash flows, financial stability, liquidity, profitability, solvency, industry, engineering.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Машинобудування є основним сектором промисловості, що зосереджує у собі значний інноваційний та науково-технічний потенціал. Через таку значимість підприємства машинобудівної галузі потребують особливої уваги в питаннях аналізу грошових коштів та їх впливу на фінансовий стан підприємства; ефективності використання грошових коштів; організації управління щодо забезпечення грошовими коштами; оцінки грошових потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням забезпечення грошовими коштами підприємств, їх складу, наявним методикам аналізу руху грошових коштів

та грошових потоків, оцінки використання, впливу на фінансово-господарську діяльність присвячено роботи вчених, зокрема: М.Д. Білик [1], І.О. Бланка [2], М.В. Дерій [3], Л.В. Івченко [4], А.О. Касич [5; 6], І.О. Кривецького [7], І.І. Криштопа [8], В.В. Нагайчук [9], А.М. Поддєрьогіна [11; 12], Р.М. Циган [13; 14] та ін. Однак і сьогодні залишається багато невирішених проблем у теоретичних і практичних аспектах даної тематики.

Формулювання завдання статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі грошових коштів машинобудівних підприємств, виявленні проблем та основних напрямів підвищення ефективності їх формування і використання на прикладі ПАТ «Кредмаш».

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошові кошти та дослідження їх сутності цікавлять економістів ще з античних часів. Останнім часом велика увага приділяється руху грошових коштів, а саме грошовим потокам та їх оптимізації. Таке положення зумовлене переходом країни до ринкової економіки, що, своєю чергою, значно підвищує роль руху грошових коштів у системі управління підприємством.

Грошові кошти (ГК) – поняття бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства та включає готівку в касі, кошти на рахунках у банках, електронні гроші, які емітуються у відкрито циркулюючій системі, депозити до запитання та кошти в дорозі [14].

Грошовий потік (ГП) – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, генерованих господарською діяльністю підприємства [2].

Промисловість є однією з найбільш прибуткових галузей нашої країни, особливо сектор машинобудування, що забезпечує обладнанням усі галузі економіки (11 тис. підприємств, задіяно в галузі більше 22% населення країни [7, с. 30]).

Положення України на світовому ринку значною мірою залежить від спроможності направити зовнішні та внутрішні грошові потоки на зростання інвестиційного потенціалу в промисловості, що здатний суттєво поліпшити стан національної економіки.

Грошові потоки у цілому зростають по всіх галузях промисловості, у тому числі машинобудуванні, яке забезпечує впровадження науково-технологічних інновацій у всі сектори економіки [7].

Грошові кошти – найбільш ліквідні активи, тому спочатку проаналізовано статистичні дані по: загальних активах, оборотних активах, грошових коштах усіх підприємств України, у тому числі, промислових, із них – машинобудівних (табл. 1).

Як показує аналіз, оборотні активи, грошові кошти у цілому в 2014–2016 рр. зростають по всіх підприємствах:

- темп росту загальних активів по всіх підприємствах України становить 66,7%; по промислових – 38,8%; по машинобудівних – 15%;
- темп росту оборотних активів по всіх підприємствах України становить 76,4%; по промислових – 61%; по машинобудівних – 24,7%;
- темп росту грошових коштів по всіх підприємствах України становить 34,5%; по

промислових – 35,7%; по машинобудівних – 79,5%. Отже, грошові кошти по машинобудівних підприємствах мають випереджаючий темп зростання.

Питома вага активів машинобудівних підприємств у складі активів усіх підприємств становить: у 2014 р. – 3,12%, 2015 р. – 2,48%, у 2016 р. – 2,15%. Частка оборотних активів машинобудівних підприємств у складі активів усіх підприємств знизилася на 1,08%, хоча в абсолютному виразі цей показник протягом аналізованого періоду, навпаки, демонструє зростання на 29 533,8 млн. грн., або на 24,7%. Питома вага грошових коштів машинобудівних підприємств у складі всіх підприємств зросла з 3,94% у 2014 р. до 5,25% у 2016 р.

Проаналізуємо формування грошових коштів машинобудівних підприємств, їх вплив на фінансовий стан на прикладі одного з провідних машинобудівних підприємств – ПАТ «Кредмаш», яке знаходиться у м. Кременчуці Полтавської області.

Динаміка чистого руху грошових коштів за 2014–2016 рр. по основних машинобудівних підприємствах м. Кременчука, наведена в табл. 2, свідчить про їх нестабільну тенденцію.

Негативний чистий грошовий потік на ПАТ «Кредмаш» у 2015 р. зумовлений:

- зменшенням цільового фінансування на 34,6%;
- збільшенням витрат на оплату товарів, робіт, послуг на 31,6%;
- зростанням витрат на оплату авансів 89,5%;
- зменшення надходження від повернення податків та зборів 88,3%;
- збільшенням витрат на сплату дивідендів 8,93%.

У 2016 р. показники поліпшилися у шість разів, чистий рух грошових коштів знову став додатним за рахунок поліпшення операційної та інвестиційної діяльності.

Чистий рух грошових коштів (грошовий потік) – це об'єкт управління, умова формування, використання і розподілу капіталу. Чим більший рух грошових потоків, тим підприємство вважається більш платоспроможним, ліквідним та ефективним. Наступним кроком проаналізовано ліквідність, фінансову стійкість, оборотність капіталу, рентабельність та ефективність підприємства ПАТ «Кредмаш» за 2014–2016 рр. (табл. 3).

У звітному періоді показники коефіцієнтів оцінки діяльності підприємства мають такі тенденції:

Таблиця 1

Динаміка показників активу машинобудівних підприємств

№	Актив	Всі підприємства			Промислові підприємства			Машинобудівні підприємства		
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1	Всього активи, млн. грн.	5994265,6	8073783,4	9991791,2	2010917,3	2356486,3	2790399,5	186804,1	200832,8	214766,3
	-темп росту активів до попереднього періоду, %	2,94	34,69	23,75	7,41	17,18	18,41	2,87	7,51	6,93
2	В тому числі: Оборотні активи, млн. грн.	3271954,0	4108602,7	5772816,5	942236,5	1201590,5	1516831,9	119370,5	136446,2	148904,3
	-темп росту оборотних активів до попереднього періоду, %	6,61	25,57	40,5	12,34	27,52	26,23	4,06	14,3	9,13
3	Грошові кошти, млн. грн.	248656,1	301587,2	334528,3	59446,3	69070,5	80668,4	9792,7	14801,5	17574,8
	-темп росту грошових коштів до попереднього періоду, %	19,66	21,29	10,92	13,5	16,19	16,79	28,14	51,15	18,73

Джерело: розроблено авторами за [9]

Таблиця 2

Чистий рух грошових коштів підприємств у 2014–2016 рр.

№ п/н	Назва підприємства	Чистий рух грошових коштів		
		2014 р.	2015 р.	2016 р.
1	2	3	4	5
1.	Публічне акціонерне товариство «Кременчуцький автомобільний завод» (ПАТ «АвтоКрАЗ»), тис. грн.	123061	-128800	-50356
2.	Публічне акціонерне товариство «Крюківський вагонобудівний завод» (ПАТ «КВБЗ»), тис. грн.	-238806	244419	130800
3.	Публічне акціонерне товариство «Кременчуцький завод дорожніх машин» (ПАТ «Кредмаш»), тис. грн.	45415	-1365	5616

Джерело: розроблено авторами за [16]

Таблиця 3

Основні показники оцінки діяльності ПАТ «Кредмаш»

№ п/н	Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Напрямок позитивних змін
1	Коефіцієнт загальної (покриття) ліквідності, %	4,37	6,79	3,49	Збільшення; критичне значення $K_{\text{покр.}} = 1$; при $K_{\text{покр.}} < 1$
2	Коефіцієнт швидкої (поточної) ліквідності, %	2,4	3,79	1,93	Збільшення; $K_{\text{шв.лікв.}} > 0,6$
3	Коефіцієнт ліквідності абсолютної, %	1,36	2,16	0,84	Збільшення; має бути $K_{\text{абс.лікв.}} = 0,2-0,35$
4	Коефіцієнт фінансової залежності, %	0,17	0,11	0,23	Збільшення $K_{\text{ф.з}} = 1,67-2,5$
5	Коефіцієнт фінансової стійкості, %	0,83	0,89	0,77	$K_{\text{ф.с.}} = 0,85-0,90$
6	Коефіцієнт оборотності власного капіталу, %	1,72	1,58	1,59	Зменшення Аналіз в динаміці
7	Коефіцієнт рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування, %	0,21	0,12	0,15	Зменшення Аналіз в динаміці
8	Коефіцієнт платоспроможності,	1,0805	1,0036	1,0055	Зменшення. $K_{\text{пл}} = > 1$
9	Коефіцієнт ефективності грошового потоку, %	9,15	-0,27	0,92	Зменшення

Джерело: розроблено авторами за [16]

– коефіцієнт загальної ліквідності значно перевищує нормативне значення (1), можемо зробити висновок, що ПАТ «Кредмаш» має ліквідний баланс, достатньо великі запаси вільних грошових коштів, але не в повному обсязі використовує цей потенціал та отримані кредитні позики;

– коефіцієнт поточної ліквідності протягом аналізованого періоду хоча й має спадну тенденцію, однак перевищує нормативну позначку 0,6, а отже, показує достатньо високі платіжні можливості щодо погашення поточних зобов'язань;

– коефіцієнт абсолютної ліквідності свідчить про помітне зменшення у 2016 р., але в межах нормативних значень;

– коефіцієнт фінансової залежності протягом 2014–2016 рр. зріс на 0,12, проте все

одно виходить за рамки норми, що свідчить про неповне використання підприємством фінансових, технічних та організаційних можливостей;

– коефіцієнт фінансової стійкості з 2014 до 2016 р. знизився на 0,06 од. і знаходиться за межами прийнятних значень, що свідчить про нестабільність діяльності підприємства;

– коефіцієнт оборотності власного капіталу демонструє сповільнення у 2016 р. швидкості обігу сукупного капіталу та основних засобів;

– коефіцієнт рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування у 2016 р. порівняно з 2014 р. має тенденцію до зниження (спад на 0,6). Рентабельність підприємства падає у зв'язку з випереджаючими темпами розвитку активів над темпом росту прибутку;

Таблиця 4

Аналіз структури грошових потоків за видами діяльності ПАТ «Кредмаш», 2014–2016 рр.

№ п/н	Найменування показника	2014 р.		2015 р.		2016 р.		Абсолютне відхилення, млн. грн.		Відносне відхилення, %		Темп приросту ГК, 2014-2016 рр., %
		млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	млн. грн.	2015/2014	2016/2015	2015/2014	2016/2015			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10			
1	Залишок коштів на початок року	23,2	69,6	72,4	46,4	2,8	199,9	4,1	212,1			
2	Надходження коштів – всього	534,0	513,2	617,0	-20,8	103,8	-3,9	20,2	15,5			
	До того ж за видами діяльності:											
	– операційна	528,2	501,1	608,5	-27,1	107,4	-5,1	21,4	15,2			
	– інвестиційної	0,1	0,5	3,4	0,4	2,9	400,0	580,0	3 300,0			
	– фінансової	5,7	11,6	5,1	5,9	-6,5	103,5	-56,0	-10,5			
	Витрати коштів – всього	488,6	514,6	611,3	26,0	96,7	5,3	18,8	25,1			
3	До того ж за видами діяльності:											
	– операційна	481,7	496,4	600,9	14,7	104,5	3,1	21,1	24,7			
	– інвестиційної	3,3	7,6	3,2	4,3	-4,4	130,3	-57,9	-3,0			
	– фінансової	3,6	10,6	7,2	7,0	-3,4	194,4	-32,1	100,0			
4	Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	1,0	4,2	4,0	3,2	-0,2	333,0	-4,8	312,4			
5	Залишок коштів наприкінці року	69,6	72,4	82,1	2,8	9,7	4,1	13,4	18,0			

Джерело: розроблено авторами за [16]

– коефіцієнт платоспроможності протягом трьох останніх років знизився у 0,93 рази, але залишився в межах допустимих значень, що визначає підприємство як достатньо платоспроможне, тобто має змогу забезпечити виплати за рахунок надлишку грошових коштів та їх надходжень за аналізований період;

– коефіцієнт ефективності грошового потоку помітно знизив свої показники протягом 2014–2016 рр. (у 9,94 рази), це, своєю чергою, негативно впливає на зміну абсолютної ліквідності та платоспроможності. Такий стан свідчить про нестійку позицію у здатності утворювати додаткові грошові кошти.

Важливим аспектом розвитку діяльності підприємства є вмiле керування грошовими коштами, для цього проведено структурний аналіз динаміки надходжень, видатків і формування чистого грошового потоку за даними фінансової звітності ф. № 3 (табл. 4).

Проаналізовані дані ПАТ «Кредмаш» дають можливість сформулювати такі висновки:

– у 2015 р. спостерігаємо від'ємне сальдо платіжного балансу, а саме витрати переважають над надходженнями. Це є негативним висновком діяльності підприємства, особливо враховуючи залишки коштів на початок року та вплив зміни валютних курсів на залишок коштів;

– простежується збільшення надходжень фінансових інвестицій. Причинами є цілеспрямовані капіталовкладення, отримання кредитів і позик, ріст зацікавленості інвесторів щодо продукції, цінних паперів та активів підприємства;

– надходження від фінансової діяльності у 2016 р. зросли у три рази, так само як і витрати. Проте слід зазначити, що приплив грошових коштів усе ж більший на 10%;

– залишок коштів у 2016 р. зріс в 1,18 рази порівняно з 2014 р.

Отже, на ПАТ «Кредмаш» головна частка грошових надходжень – це надходження від операційної діяльності, що робить підприємство залежним від кон'юнктури на ринку продукції, яку воно виготовляє, тому на перспективу потрібно активно діяти також і в інших

видах діяльності, збільшуючи надходження та зменшуючи витрати.

Проблеми, що спіткали підприємства машинобудівного типу: скорочення експортних та імпорتنних операцій через торговельно-економічні відносини, прискорення зносу основних засобів і скорочення фінансових інвестицій для їх модернізації, підвищення вартості енергетичних ресурсів, занижений рівень рентабельності та брак коштів для фінансування власної діяльності.

До шляхів удосконалення діяльності всіх машинобудівних підприємств, ПАТ «Кредмаш» зокрема, можна віднести: проведення політики імпортозаміщення на машинобудівну продукцію, що додасть вітчизняним виробникам замовлень на продукцію та мотивації до впровадження енергозберігаючих технологій; розширення ринків збуту та співпраця зі світовими лідерами машинобудування; вдосконалення виробництва за рахунок державної підтримки науково-дослідної діяльності.

Висновки з цього дослідження. Грошовий потік як одного підприємства, так і машинобудівної галузі у цілому є основним інструментом управління грошовою системою та її функціонуванням. Виконуючи безліч розрахункових функцій із суб'єктами всіх видів діяльності, грошовий потік нерозривно пов'язаний із коефіцієнтами ліквідності та ризику, безпосередньо впливає на стан активів та капіталу підприємства, характеризується часом, напрямом і розміром. ПАТ «Кредмаш» володіє у цілому грошовими потоками різних рівнів у короткостроковому та довгостроковому періодах, що забезпечує стабільність фінансово-господарської діяльності.

Отже, для ефективного управління грошовими потоками, збалансованості їх формування, зниження залежності компанії від зовнішніх джерел, для підвищення платоспроможності, рентабельності та ефективності на ПАТ «Кредмаш» доцільно здійснювати комплекс заходів із підтримки ситуації, вибирати ефективні джерела залучення позикового капіталу, розробляти план та моделі руху грошових коштів у перспективі за видами діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фінансовий аналіз. Практикум : [навч. посіб.] / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Питуляк [та ін.] ; за заг. наук. ред. М.Д. Білик. – К. : КНЕУ, 2014. – 474 с.
2. Бланк І.О., Ситник Г.В. Фінансове забезпечення розвитку підприємств / І.О. Бланк, Г.В. Ситник [та ін.] ; за ред. проф. І.О. Бланка. – К. : КНТЕУ, 2011. – 344 с.
3. Дерій М.В. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок / М.В. Дерій // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 6. – С. 60–64.

4. Івченко Л.В. Сутність грошових коштів / Л.В. Івченко // Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. – 2016. – Вип. 10. – С. 798–803.
5. Касич А.О. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства / А.О. Касич, І.Г. Хіміч // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 55–59.
6. Касич А.О. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного фінансового менеджменту / А.О. Касич, Г.Ю. Чернова // Бізнес Інформ. – 2016. – № 9. – С. 206–211.
7. Кривецький І.О. Аналізування стану тенденцій розвитку машинобудівних підприємств / І.О. Кривецький // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2014. – № 794. – С. 29–36.
8. Криштопа І.І. Стратегічна звітність в управлінні грошовими потоками промислового підприємства / І.І. Криштопа // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 2(74). – С. 219–222.
9. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства / В.В. Нагайчук // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1. – С. 245–249 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_1_39.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
11. Фінансовий менеджмент : [підручник] / А.М. Поддєрьогін, Н.Д. Бабак, М.Д. Білик [та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін ; 2-е вид., перероб. – Київ : КНЕУ, 2017. – 534 с. – ISBN 978-966-926-144-1.
12. Фінанси підприємств : [підручник] / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк [та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін ; 8-е вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2013. – 519 с. – ISBN 987-966-483-627-9.
13. Циган Р.М. Усунення асиметрії облікового забезпечення управління грошовими потоками з метою впливу на агентську проблему / Р.М. Циган // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2016. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 69–75.
14. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р.М. Циган // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4 – С. 150–155.
15. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп.ред.) [та ін.]. – К. : Академія, 2000. – Т. 1. – С. 864.
16. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України / Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>.